

Варава І.П., старший викладач,
Дякун І.Р., здобувач вищої освіти, другий (магістерський) рівень,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ТИПОЛОГІЯ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ НАУКИ

Методологія науки є передумовою наукового пізнання. Навіть вчений, який словесно відкидає будь-яку філософію чи методологію, насправді дотримується ідей філософії скептицизму та методології позитивізму, або з політичних чи ідеологічних міркувань приховує своє справжнє ставлення до філософсько-методологічних світоглядних інструментів.

Базові знання, включаючи філософські та методологічні знання, на відміну від спеціальних знань, належать до вічних знань, на яких будуються особливі частини знань. Потік науково-технічної інформації, міждисциплінарний характер сучасних знань та швидка зміна змісту експертизи вимагають збільшення частки базових концептуальних знань, що є основою для швидкої адаптації експерта до динамічної науково-технічної діяльності.

Методологія науки є специфічною галуззю знань, вона займає проміжне місце в ієрархії когнітивних сфер між конкретними науками та філософією. Тому методологія науки спеціально не включається у вивчення конкретних дисциплін. Крім того, у певних галузях знань вчені можуть не тільки мислити у своїй галузі, але й недостатньо сприймати його природу, характер та особливості, також завдяки плідній роботі у формуванні наукових знань [2].

Все це вказує на важливість роздумів про науку, її самосвідомості або розвитку філософії та методології науки, які по суті однакові. Щодо конкретного аналізу та подання загальних методологічних знань, ми представляємо деякі «стандартні» визначення, як системи принципів і методів організації та побудови теоретичної та практичної діяльності, а також вчення про цю систему, як вчення про методологію, вивчення методів, особливо у філософії та в приватних науках, і розробка принципів для створення нових придатних методів методології з'являються вперше в сучасності.

Метод (від грец. методологія (від лат. *methodos* – шлях, дослідження) – спосіб досягнення певних цілей, сукупність прийомів та операцій практичного або теоретичного розвитку дійсності. У науці метод – це спосіб навчання [2].

У дуже короткому визначенні методологія – це наука про способи пізнавальної діяльності. Не буде зайвим ще раз пояснити, що методологія науки може лише вказувати загальні принципи ефективної пізнавальної діяльності, але не може передбачати конкретних способів пізнання

досліджуваного об'єкта. Методологія розробляє загальні підходи та принципи, але вона не є методологічним знанням «рецепта» та «технології» отримання нових знань.

Історично філософія та методологія науки тривалий час зосереджувались на аналізі насамперед наукових знань, особливо фізичних та математичних знань, оскільки це вважалося еталоном строгості та точності. Але в останній третині XIX ст. науковий інтерес почав переходити до гуманітарних та соціальних наук. Це значною мірою пододало односторонність існуючих методологічних концепцій і дозволило переглянути деякі фундаментальні проблеми науки, такі як проблема закономірностей розвитку наукового знання або проблема їх надійності [5].

Оцінюючи розвиток філософії та методології науки, більшість вчених відзначають наступні дві обставини. По-перше, розвиток теоретичних концепцій від нормативного підходу до дослідницьких процедур і результатів до описового, описового, по-друге, перехід від логічного аналізу структури наукового знання до проблем його історичного розвитку. Ці тенденції значною мірою взаємозалежні. Аналіз історичного шляху розвитку наукового знання показав, що надія на існування єдиного універсального наукового методу, застосовного скрізь до критеріїв вірогідності отриманих результатів, явно не виправдана. В історії науки не існувало єдиних стандартів наукової строгості та точності. У кожен історичну епоху в різних дисциплінах застосовувались правила та методи дослідження, які могли здаватися більш-менш успішними. Це призвело до відмови від початкової установки логічного позитивізму, і оскільки вчені часто діяли з порушенням приписів методистів, він залишив методології насамперед описову класифікаційну функцію стосовно методів наукового пізнання та його результатів. Однак така зміна ставлення не перетворила праці філософів науки на непотрібні інструменти, лише обмежила сферу їх застосовності та виявила ступінь їх відповідності історичній практиці наукових досліджень.

Методологічні проблеми науки, як правило, не є внутрішніми науковими проблемами – вони мають суттєве філософське значення, оскільки їх спосіб формулювання та прийняття рішення часто залежить від філософських припущень дослідника про природу миру, знань та специфіки наукової діяльності.

Серед основних проблем філософії та методології науки XIX – XX ст. вони включають проблему походження наукового знання, взаємозв'язок і взаємозв'язок наукових та ненаукових форм пізнання, проблему побудови наукового знання та основних функцій науки, проблему розвитку науки [3].

Кожна з цих проблем, звичайно, є відносно складним комплексом часткових проблем, які характеризуються власним логічним та

ідеологічним контекстом. Отже, проблема структури наукового знання вимагає з'ясування, яке знання вважається емпіричним, а яке теоретичним, яке є науковим фактом, а яке – науковою гіпотезою, законом науки, а яка – науковою теорією того, чи повинна наукова гіпотеза базуватися на фактах або це має бути логічним наслідком теорії тощо. Певне вирішення кожної з цих проблем впливає на вирішення інших і іноді може навіть призвести до блокування інших проблем, як показує відома «дилема теоретика» К.Г. Хемпеля.

Як показала дослідницька практика, засоби сучасної логіки дозволяють чітко сформулювати ці та інші подібні проблеми, і це незамінний інструмент для їх аналізу. Єдиним їх недоліком є те, що це може бути недостатнім засобом для вирішення всіх методологічних проблем.

Література

1. Кохановский В.П. Философия и методология науки. Ростов-на-Дону: Вега, 1999. 326 с.
2. Купцов В. Философия и методология науки. Москва: Инфра-М, 1996. 286 с.
3. Лешкевич Т.Г. Философия науки: традиции и новации. Москва, 2001. 426 с.
4. Попович М.В. Рациональність і виміри людського буття. Київ: Просвіта, 1997. 377 с.
5. Степин В.С., Кузнецова Л.Ф. Научная картина мира в культуре техногенной цивилизации. Москва, 1994. 522 с.
6. Штанько В.І. Філософія і методологія науки. Харків, 2002. 674 с.
7. Штанько В.І. Філософія: навч. посіб. Харків, 2002. 596 с.

УДК 341.824:338.47 (043.2)

Варава І.П., старший викладач,
Лагоднюк І.О., здобувач вищої освіти, другий (магістерський) рівень,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СФЕРІ ПРАВА

Науковий потенціал правової системи України є важливим ресурсом, створенню якого слугують дослідження наукових колективів чи окремих вчених за актуальними напрямками права.

Основою будь-якого наукового дослідження є інформація – сукупність відомостей (повідомлень, даних), яка визначає міру наших знань про ті чи інші явища, події та їх взаємозв'язки. Таке визначення використовується у широкому розумінні слова. У вузькому розумінні